

СТАНОВИЩЕ

от проф.Светла Генова Ракаджийска-Грънчарова, д.и. ,член на научно жури, съгласно Заповед № Р-109-247 от 13.06.2022 г. на Ректора на Медицински университет –Варна

ОТНОСНО:

процедура за защита на дисертационния труд : **„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ПАЗАР КАТО ЦЕЛОГОДИШНА ДЕСТИНАЦИЯ ЗА ЗДРАВЕН, МЕДИЦИНСКИ, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗЪМ“** с автор **Сийка Анастасова Кацарова**, докторант на самостоятелна подготовка за присъждане на научна и образователна степен “доктор”по професионално направление „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“, професионално направление 3.7.Администрация и управление,област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки

Научен ръководител: **проф. Тодорка Костадинова, д.и.**

Становището е на основание решение на Научното жури,отразено в Протокол №1 от 15.06.2022 г.

1.Данни за процедурата и обща оценка на дисертационния труд

По настоящата процедура са представени всички необходими документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав на Р България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет -Варна.

Докторант Сийка Анастасова Кацарова е преминала обучение по докторска програма “Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“ в професионално направление 3.7. Администрация и управление, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки. Изпълнени са дейностите, включени в индивидуалния учебен и има успешно положени изпити за докторантски минимума. Събрани са необходимите кредити с положителни атестационни оценки през периода на обучение в докторската програма.

Дисертационният труд на Сийка Кацарова изследва възможностите за развитие на целогодишен здравен туризъм в дестинация България, търсейки практико-приложни

аспекти на решения за преодоляване на съществуващите пропуски и несъответствия в актуалната българска практика. Темата на разработката е актуална и дисертабилна поради все по-нарастващата роля на здравните грижи в т.ч. и на здравния туризъм в неговото комплексно проявление за гарантиране на продължителен, комфортен, здравословен начин на живот на хората.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 136 страници. В структурно отношение включва въведение, основен текст в три глави, самостоятелно обособена част "Изводи и препоръки", заключение, списък на използваната литература и пет приложения. Основният текст съдържа 9 таблици и 15 фигури. Библиографската справка включва 133 информационни източника, от които 24 на кирилица и 109 на латиница в т.ч. 83 интернет адреса.

2. Характеристика и оценка на съдържанието на дисертационния труд

Във въведението, докторант Сийка Кацарова извежда убедително актуалността и важността на изследваната проблематика. Направените анализ и оценка на уникалните предимства, с които дестинация България може да се конкурира на международния пазар като целогодишна дестинация за здравен туризъм би подпомогнало ресорните министерства – Министерство на туризма, Министерство на здравеопазването, Министерство на околната среда и водите и Министерството на регионалното развитие и благоустройството в изграждане на устойчива политика за неговото развитие.

Формулираната от докторант Сийка Кацарова цел на дисертационния труд е „да се анализират възможностите на България за развитие на целогодишен здравен туризъм с фокус върху направленията медицински туризъм, медикъл-СПА, СПА и уелнес туризъм и с оглед позиционирането ѝ на международния пазар като дестинация, предлагаща качество в този специализиран туристически продукт. „(с.8 на дисертацията и автореферата) За постигане на целта на разработката са изведени пет изследователски задачи: да се анализират и обобщят състоянието на материалната база (медикъл-СПА и СПА хотели, сертифицирани според българското законодателство); кадровия потенциал и нуждите на туристическия сектор относно медикъл-СПА и СПА туризма; да се проучи мнението на експерти в областта на медикъл-СПА и СПА туризма – мениджъри от целогодишно работещи медикъл-СПА и СПА хотели; медикъл-СПА центрове.; областите (вкл. медицински), с които България може да се конкурира на пазара на здравния туризъм; да се разработи модел за успешно развитие на здравен туризъм в България чрез иновативно портфолио от лечения и нейното позициониране като дестинация, предлагаща конкурентен продукт.

Основната изследователска теза е, “че има положителните нагласи, България да продължи по-целенасочено и с по-голям публичен ресурс (в т.ч. ползвайки и програми на Европейския съюз в програмен период 2021-2027) да стимулира развитието на целогодишен здравен туризъм чрез икономически инструменти конкретно насочени към СПА дестинациите (в различни общини).“ (с.7, дисертация, с.8, автореферат)

Докторант Сийка Кацарова определя за обект на проучването различни експерти (български и международни) както и собственици и мениджъри на медикъл-СПА и СПА хотели на територията на България, а за предмет на изследването - нагласите за развитие на здравния туризъм и извеждането на преден план на водещите поднаправления, които са част от общия продукт. (с.9 автореферат и дисертация).

Ограниченията на изследването включват: само обекти, чиято концепция е изградена на базата на природен ресурс – вкл. климат, вода, пелоиди (за здравния туризъм) и на иновации (за медицинския туризъм); проучва се само мнението на собственици/мениджъри на хотели, сертифицирани от страна на Министерство на туризма, според Наредба № 2 от 29 януари 2016 г. за условията и реда за сертифициране на „балнеолечебен (медикъл СПА) център“, „СПА център“, „уелнес център“ и „таласотерапевтичен център“, издадена от Министерството на туризма и Министерството на здравеопазването, обн. ДВ, бр.11 от 9 февруари 2016 г.

Времевият и териториалният обхват на изследването обхваща периода от м. ноември 2018 до м. ноември 2021 г. и съответно дестинациите: Варна, София, Поморие, Кюстендил, Велинград, Сандански, Павел Баня.

Методологията на изследването комбинира количествени и качествени методи: контент анализ, анкетно проучване и дълбочинно интервю. За онагледяване на предоставената информация е използван графичен анализ.

Дълбочинните интервюта са проведени лично от докторанта. Проучването обхваща 51 респондента.

В първа глава: „ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ НА ЗДРАВНИЯ (МЕДИЦИНСКИ, МЕДИКЪЛ-СПА, СПА И УЕЛНЕС) ТУРИЗЪМ“ се разкриват основните тълкования на понятието здравен туризъм и комбинациите от неговите съставни елементи - медицински, медикъл-СПА, СПА и уелнес. Извеждат се множеството фактори, оказващи влияние върху разбирането, тълкуването и развитието на здравния туризъм; предлага се обобщаваща информация за пазара на здравния

туризъм - предлагане и търсене, като се отчита непълнотата, несъпоставимостта и епизодичността на тази информация; маркират се някои специфични управленски (регулаторни) и маркетингови аспекти на развитието на здравния туризъм в света и в Република България. Предлага се ситуационен анализ на медикъл-СПА, СПА и уелнес туризма в Република България, който докторант Сийка Кацарова аргументира чрез използване на стратегически документи на българските министерства на туризма, на здравеопазването, на труда и социалната политика, на становища на Българския съюз по балнеология и спа, и на базата на личния дългогодишен професионален опит в туризма на национално и европейско равнище.

Глава втора: **“ДОБРИ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В ЕВРОПА”** разкрива основни тенденции в развитието на здравния туризъм в Европа чрез позициониране на балнеотерапията в здравните системи на членовете на Европейската СПА асоциация. Подробно са представени като добри практики за развитие на здравен туризъм държавите Германия и Унгария, които в класациите на страните, развиващи международен здравен туризъм са водещи европейски дестинации. Прави се изводът, че начинът на провеждане на цялостна държавна политика, пазарни позиции, репутация, устойчивост на продукта и конкурентоспособност относно развитието на здравен туризъм е пример за подражание за нашата страна.

Глава трета: **„НАГЛАСИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ И ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА СЕРТИФИЦИРАНИ БЪЛГАРСКИ МЕДИКЪЛ СПА И СПА ЦЕНТРОВЕ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ПАЗАР”** е посветена на резултатите от осъществените дълбочинни интервюта, чиято цел е да дадат смисъл и съдържание на нагласите и възможностите за развитие на здравен туризъм в нашата страна (съдържателната страна на предмета на изследването, както е посочено от докторанта). Установява се, че фокусът при изготвяне на офертните предложения към клиентите на първо място е върху здраве-превенция (комплексни оферти с индивидуални терапии и процедури, свързани с промоция на здравето и превенция от заболявания, ползвайки минералния ресурс. Следват оферти, базирани само на използване на наличните природни дадености поради факта, че почти всички хотели включват в цената на нощувката безплатно ползване на водни и уелнес процедури в зоните за релакс, а този факт е и икономически изгоден за ползвателите. На трето място акцентът е върху оферти, свързани със здраве-лечение (профилактика и рехабилитация) и на четвърто - върху спорт и възстановяване (главно за планинските

климатични и морските курорти) като се прави изводът, че превенцията и профилактика на здравето, са в унисон с провежданата в последните години политика от страна на България да залага на традиционния български продукт, основан на лечебния природен ресурс, в съчетание с модерните процедури, техники и продукти. По отношение състоянието на пазара се констатира, че най-важният пазар, на който разчита бизнеса е българският (95% от центровете работят основно с този пазар), следван от европейския пазар (56,5%). На трето място е пазар Русия (52,2%), а на четвърто - балканският (Гърция, Румъния, Македония -17,4%), следван от пазар Израел. Същевременно изследването разкрива изразени желания от респондентите за диверсификация на пазарната ориентация с превес на Европа -73.9% от анкетираните; 69,9% целят да увеличат пазарния си дял от Русия и Израел, 26.1% - дялът на българския пазар, 21.7% - на балканския пазар, но интересно, без ангажименти за разширяване на предлагания основен продукт, свързан с превантивната медицина (профилактика и превенция на здравето). Само 4% от респондентите са готови за промяна.

Основателно е отделено специално внимание на възможностите за използване на ресурсите на страната за развитие на холистичната медицина и за предлагане на комплексни здравни продукти в медикал- спа, спа и уелнес центровете в противовес на негативните последици за здравето и начина на живот на хората като следствие от ефектите на пандемията COVID-19.

Обособената четвърта част от основния текст на дисертационния труд под заглавие „**ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ**“ всъщност компилира в представения модел за организация на здравния туризъм с автор д-р Т.Ангелова, идеята на докторант Сийка Кацарова за обединяване на усилията на различните заинтересовани страни, имащи отношение към формиране на веригата на стойност на здравния туризъм с общите политики и стратегии в областта на устойчивото развитие на туризма в страната.

Заклучението следва логическата структура на дисертацията и е ясно и формулирано.

Формулираните от докторант Сийка Кацарова основна изследователска теза и научнопрактическа цел на изследването са напълно постигнати с последователното изпълнение на изследователските задачи.

3. Приноси и значимост на разработката за практиката

Приемам, формулираните от докторант Сийка Кацарова в автореферата приноси на дисертационния труд. Направените анализи и теоретични обобщения на основата на разнообразната теоретична и емпирична информация определено могат да служат за

база за решаване на значимите научноприложни проблеми, свързани с развитието на здравен туризъм в дестинация България с фокус върху:

- медикъл – СПА, СПА и уелнес туризма;
- конкурентоспособността на дестинацията на международния пазар на здравен туризъм;
- включване на дестинация България в списъка на предлагащите адекватни решения за преодоляване на негативните ефекти от пандемията COVID-19 върху здравето и начина на живот на хората;
- сътрудничеството между всички участници в създаването на веригата на стойността на здравния туризъм.

4. Препоръки и въпроси

На докторант Сийка Кацарова мога да препоръчам да използва резултатите от дисертационния си труд за последващо конкретизиране и детайлизиране на изведените възможности за развитие на целогодишен здравен туризъм в дестинация България.; да стане инициатор за формиране на интердисциплинарен екип от съмишленици който, разширявайки резултатите от тази разработка да ги направи публично достояние чрез монографична публикация на български и английски език. Тя ще бъде полезна за всички заинтересовани страни, включени в процеса на развитие на здравния туризъм.

5. Автореферат и публикации по труда

Във връзка с темата на дисертацията, докторант Сийка Кацарова има 5 реални публикации в научни издания.

Авторефератът представя коректно структурата и съдържанието на труда, поставен е акцент върху най-важните моменти и изводи от изследванията и приложението на модела за организация на здравен туризъм в България.

6. Заключение

Дисертационният труд на Сийка Кацарова е систематично изследване на актуален и важен проблем – позиционирането на България на международния пазар като целогодишна дестинация за здравен, медицински, спа и уелнес туризъм. Авторката демонстрира в дисертацията си отлични теоретични и практически познания, последователност, убеденост, ангажираност към практическите решения както и стратегическа визия за развитието на здравния туризъм в България. Изследователското поле е много широко и предоставя възможности за продължаване на проучванията.

Мнението ми за дисертационния труд е изцяло положително. Той отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Р България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет“ проф. д-р Параскев Стоянов“ -Варна. С пълна убеденост предлагам на научното жури да присъди на докторант Сийка Анастасова Капарова образователната и научна степен „Доктор“ по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“ в професионално направление 3.7. Администрация и управление.

13.07.2022 г.

Варна

Член на Научното жури:

(Проф. Д-р Светла Ракаджийска, д.и.)

